

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อหาข้อค้นพบจาก วัตถุประสงค์ของการวิจัยผู้วิจัยอภิปรายผล ดังนี้ 1) สภาพโอกาสและการเข้าถึง การศึกษาทางไกลของผู้สูงอายุ 2) ปัจจัยที่มีผลต่อโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาทางไกลของผู้สูงอายุ และ 3) แนวทางเกี่ยวกับการเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาทางไกลของผู้สูงอายุ จากข้อมูล พบว่า

1) สภาพโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาทางไกลของผู้สูงอายุระยะแรกเป็นการวิจัยเชิง ปริมาณที่ใช้แบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุจำนวน 791 คน ในการสำรวจครั้งนี้ได้แจก แบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างจาก 5 ภาควิชาในประเทศไทย พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่มี รายได้จากเบี้ยผู้สูงอายุ โดยมีรายได้พอใช้จ่ายแต่ไม่มีไว้เก็บมีรายจ่ายกับค่าใช้จ่ายส่วนตัว อุปกรณ์ที่ เป็นทางด้านเทคโนโลยีส่วนใหญ่ ได้แก่ โทรศัพท์ สมาร์ทโฟน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เรียนรู้เพื่อพัฒนา ตนเองและใช้อุปกรณ์ของตนเอง เพื่อเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Line และ YouTube และมักใช้ เวลาช่วงเช้าน้อยกว่า 3 ชั่วโมงเพื่อการเรียนรู้จากข้อมูลพบว่าผู้สูงอายุเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อคลาย ความเหงา และรักษาความสามารถ การรับรู้ และความจำ คนที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเรียนรู้ส่วนใหญ่ด้วยตนเอง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่กล่าวว่ามีความมั่นใจที่จะใช้โอกาสในการเข้าร่วมการเรียนรู้ทางไกลใน ระดับปานกลางเท่านั้น เนื่องจากสาเหตุขาดการเข้าถึงเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ปัญหาสุขภาพ ปัญหา การมองเห็น เวลาเรียนไม่เพียงพอเนื่องจากงานด้านการเกษตร ขาดผู้สนับสนุนช่วยเหลือ ฐานะ ยากจน และอุปกรณ์เครื่องมือที่มีคุณภาพ

2) ปัจจัยที่มีผลต่อโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาทางไกลของผู้สูงอายุ เป็นการศึกษา โดยใช้การวิจัยคุณภาพ ปัจจัยที่ส่งผลต่อโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาทางไกลของผู้สูงอายุ พบว่า 1) การเข้าถึงเทคโนโลยีและความสามารถด้านการใช้เทคโนโลยี 2) ช่วงอายุของผู้สูงอายุในการศึกษา ทางไกลและปัญหาสุขภาพ 3) หลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุและตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุ 4) สื่อการศึกษาที่เข้าถึงผู้สูงอายุ 5) ความหลากหลายของหน่วยงานที่เข้ามาจัดการศึกษา 6) ผู้สูงอายุ ยังให้ความสำคัญเรื่องการรวมกลุ่มและการมาปฏิสัมพันธ์กัน 7) ค่าธรรมเนียมและลงทะเบียนใน การศึกษา 8) การสนับสนุนช่วยเหลือผู้สูงอายุในการศึกษาทางไกล

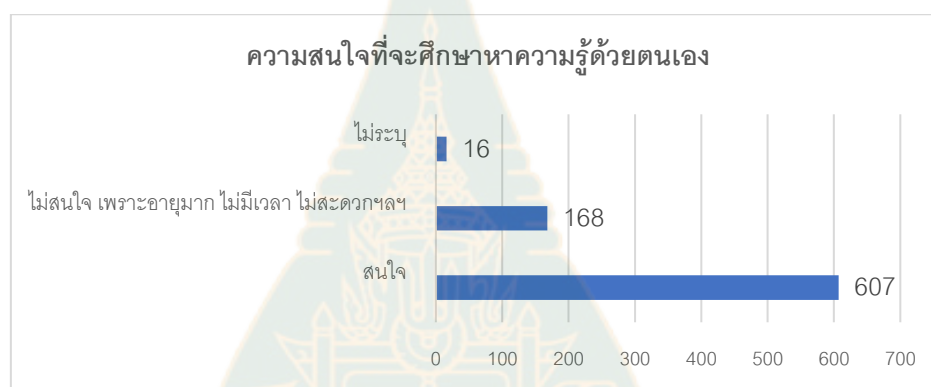
3) แนวทางการส่งเสริมการศึกษาทางไกลสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ 1) การแบ่งกลุ่มของ ผู้เรียนของผู้สูงอายุ 2) เนื้อหาที่ผู้สูงอายุต้องการเรียนรู้ 3) รูปแบบการจัดการศึกษาแบบผสมผสาน (Blended Learning) 4) หลักสูตรการเรียนรู้ 5) ส่งเสริมให้เกิดการเข้าถึงการศึกษาของผู้สูงอายุด้วย การประชาสัมพันธ์โดยกล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 สภาพโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาทางไกลของผู้สูงอายุ

ผู้วิจัยแบ่งเป็น 1) สภาพของผู้สูงอายุ และ 2) โอกาสและการเข้าถึงการศึกษาทางไกลของผู้สูงอายุ และ 3) แนวทางเกี่ยวกับการเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาทางไกลของผู้สูงอายุ

5.1.1 สภาพของผู้สูงอายุ

จากข้อมูลแบบสอบถามเชิงปริมาณ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาได้รับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา และรายได้อยู่ระหว่าง 1,000-5,000 บาท ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีรายได้จากเบี้ยผู้สูงอายุ โดยมีรายได้พอใช้จ่ายแต่ไม่มีไว้เก็บมีรายจ่ายกับค่าใช้จ่ายส่วนตัว อุปกรณ์ที่เป็นทางด้านเทคโนโลยีส่วนใหญ่มีทีวีรุ่นธรรมดาและโทรศัพท์สมาร์ทโฟน และใช้งานอุปกรณ์โทรศัพท์ส่วนใหญ่ต่ำกว่า 3 ชั่วโมง

ภาพที่ 5.1 ความสนใจที่จะศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง

จากข้อค้นพบของงานวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุมีความสนใจในการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองและไม่สนใจเนื่องจากอายุมากแล้วไม่มีเวลาและไม่สะดวก อุปกรณ์การเข้าถึงการศึกษาในชีวิตประจำวันที่นิยมใช้ที่สุดคือ โทรศัพท์สมาร์ทโฟน สื่อสังคมออนไลน์ที่นิยมใช้ที่สุด คือ ไลน์ สาเหตุที่ต้องการศึกษาหาความรู้เพื่อคลายเหงาเป็นทางด้านจิตใจ ทางด้านร่างกายรักษาสมรรถภาพ การรับรู้ และการจดจำ ไม่รู้จักที่จะเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ออนไลน์สำหรับผู้สูงอายุ แต่สนใจแหล่งในการหาข้อมูลด้านการศึกษาที่สนใจ คือ ยูทูป กูเกิล

ภาพที่ 5.2 ระดับการประเมินตนเองในระดับความรู้ในเรื่องต่างๆ ของผู้สูงอายุ

ระดับความรู้เรื่อง que ผู้สูงอายุกู้รู้ในระดับน้อยสุด คือ ข้อมูลผู้สูงอายุไทย, กฎหมายในชีวิตประจำวันและสิทธิผู้สูงอายุ และระดับความรู้ที่มากที่สุด พืชผักสมุนไพรเพื่อสุขภาพ, เรื่องของการใช้จ่ายให้ถูกวิธี และเรื่องอาหารที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ

จากการศึกษาการวิจัยในเชิงปริมาณ พบว่า ระดับโอกาสที่จะเข้าถึงการศึกษาทางไกลอยู่ในระดับ ปานกลาง เนื่องจากสาเหตุเครือข่ายเข้าถึงไม่ได้เนื่องจากมีปัญหาทางด้านสายตาและสุขภาพในเรื่องของการมีเวลาเข้าถึงการเรียนรู้ได้น้อยเพราะต้องประกอบอาชีพ ทำการเกษตรกรรมควบคู่ไปด้วย และถ้าหากมีเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือดูแล และการเข้าถึงนั้นพบว่ามีอุปกรณ์ไม่ทันสมัย ฯลฯ

และเรื่อง que ผู้สูงอายุสนใจในการศึกษา คือ ในเรื่องการดูแลสุขภาพ การออกกำลังกายการบริหารสุขอนามัยสำหรับผู้สูงอายุ สนใจศึกษาเรื่องการใช้เทคโนโลยี การใช้งาน ไลน์ เฟซบุ๊ก และยูทูป สนใจศึกษาเรื่องศิลปะและบันเทิง ดนตรี และการทำอาหาร สนใจศึกษาเรื่องเศรษฐกิจ การดูแลสิทธิของผู้สูงอายุ

5.2 ปัจจัยที่มีผลต่อโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาทางไกลของผู้สูงอายุ

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาทางไกลของผู้สูงอายุ 8 ประเด็น

- 1) การเข้าถึงเทคโนโลยีและความสามารถด้านการใช้เทคโนโลยี
- 2) การแบ่งช่วงอายุของผู้สูงอายุในการศึกษาทางไกลและปัญหาสุขภาพ
- 3) หลักสูตรต้องเหมาะสมกับผู้สูงอายุและตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุ
- 4) สื่อการศึกษาที่เข้าถึงผู้สูงอายุ
- 5) ความหลากหลายของหน่วยงานที่เข้ามาจัดการศึกษา
- 6) ผู้สูงอายุยังให้ความสำคัญเรื่องการรวมกลุ่มและการมาปฏิสัมพันธ์กัน
- 7) ค่าธรรมเนียมและลงทะเบียนในการศึกษา
- 8) การสนับสนุนช่วยเหลือผู้สูงอายุในการศึกษาทางไกล

5.2.1 การเข้าถึงเทคโนโลยีและความสามารถด้านการใช้เทคโนโลยีการเข้าถึงเทคโนโลยี

ของผู้สูงอายุและความสามารถด้านการใช้เทคโนโลยี พบว่า อุปกรณ์ที่ผู้สูงอายุจะต้องใช้ในการเรียน และทักษะการใช้สื่อเทคโนโลยี และปัญหาเรื่องสุขภาพ ภายภาพของผู้สูงอายุ ส่งผลเป็นปัจจัยในเรื่องของข้อจำกัดในการเข้าถึงการศึกษาทางไกล ถ้าหากมีความซับซ้อนก็ไม่สามารถเข้าถึงได้ และธรรมชาติของผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตเมืองและนอกเขตเมืองก็เป็นปัจจัยสำคัญต่อการศึกษา เครือข่ายอินเทอร์เน็ตในการติดต่อสื่อสาร

เทคโนโลยีที่เข้าถึงผู้สูงอายุมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มโอกาสให้กลุ่มนี้สามารถเข้าถึงข้อมูล การเรียนรู้ และการเชื่อมต่อกับโลกได้อย่างมีคุณภาพ คือ ตัวอย่างเทคโนโลยีที่ผู้สูงอายุสามารถใช้

1) คอมพิวเตอร์ และสมาร์ตโฟน : ผู้สูงอายุสามารถใช้คอมพิวเตอร์และสมาร์ตโฟนเพื่อเข้าถึงอินเทอร์เน็ต สื่อสารกับคนอื่นๆ และเรียนรู้ผ่านแอปพลิเคชันที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ การแก้ไข ปัญหา และความบันเทิงโทรทัศน์แบบอินเทอร์เน็ต (Smart TV): โทรทัศน์ที่สามารถเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตสามารถให้ผู้สูงอายุเข้าถึงเนื้อหาการเรียนรู้และบันเทิงผ่านแพลตฟอร์มต่างๆ

2) แท็บเล็ต และอีรีดเดอร์ (Tablet and eReader) อุปกรณ์เหล่านี้มีขนาดเล็กและเป็นพกพา ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้ อ่านหนังสือ สื่อสาร และเล่นเกมที่เพิ่มสมรรถนะได้

3) แอปพลิเคชันการศึกษา : แอปพลิเคชันมากมายที่เป้าหมายให้ผู้สูงอายุเรียนรู้และพัฒนาทักษะต่างๆ เช่น Duolingo สำหรับการเรียนภาษา และสำหรับฝึกความคิดเรียนรู้หรือผ่านแอปพลิเคชันที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ

4) อุปกรณ์ภายในบ้านแบบไร้สาย (Smart Home Devices): ผู้สูงอายุสามารถใช้ อุปกรณ์เหล่านี้เพื่อควบคุมไฟฟ้า การรักษาความปลอดภัย และการควบคุมสิ่งของในบ้าน

5) เทคโนโลยีสวมใส่ (Wearable Technology): อุปกรณ์ที่สวมใส่ เช่น นาฬิกาอัจฉริยะและตัวตรวจวัดสุขภาพ ช่วยให้ผู้ใช้สูงอายุดูแลสุขภาพและการเป็นพลังงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เทคโนโลยีการแจ้งเตือนและเฝ้าระวัง อุปกรณ์ที่มีการแจ้งเตือนเมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินหรือความเสี่ยง เช่น เซ็นเซอร์ตรวจจับการร่วงหล่น

เทคโนโลยีเหล่านี้มีความหลากหลายและสามารถเพิ่มคุณภาพชีวิตและการเรียนรู้ของผู้สูงอายุได้ การเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและการให้คำแนะนำในการใช้งานอาจมีผลดีต่อผู้สูงอายุ และการทำงานของเทคโนโลยีเหล่านี้ หากเทคโนโลยีต่างๆ ที่กล่าวมานี้ ต้องคำนึงถึงลักษณะทั่วไปของผู้สูงอายุที่จะเลือกใช้ให้ผู้ใช้สูงอายุได้เข้าถึงการศึกษา

5.2.2 การแบ่งช่วงอายุของผู้สูงอายุในการศึกษาทางไกลและปัญหาสุขภาพการแบ่งช่วงอายุส่วนใหญ่ พบว่า ผู้สูงอายุช่วงต้นจะยังมีศักยภาพในการศึกษาอยู่และเมื่อมีช่วงอายุเพิ่มมากขึ้น ก็จะประสบปัญหาเรื่องสุขภาพทางด้านร่างกายเมื่อผู้สูงอายุมีสุขภาพไม่เอื้ออำนวยต่อการศึกษาก็จะปฏิเสธการศึกษา เรื่องของสายตา การได้ยิน เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้

การแบ่งช่วงอายุของผู้สูงอายุในการศึกษาทางไกลอาจมีความหลากหลายตามวัตถุประสงค์ และการจัดกลุ่มของแต่ละองค์กร หรือ งานวิจัย เพื่อเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการแบ่งช่วงอายุที่ได้รับการยอมรับในบริบทผู้วิจัยขอแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ตามศักยภาพที่ผู้สูงอายุยังสามารถเรียนรู้ได้

1) ผู้สูงอายุวัยต้น (อายุ 60-69 ปี) วัยที่มีความเปลี่ยนแปลง ก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุ เป็นกลุ่มคนที่ต้องเข้าสู่ภาวะพึ่งพิงจากสังคม

2) ผู้สูงอายุวัยกลาง (อายุ 70-79 ปี) เป็นช่วงวัยที่เริ่มมีอาการ เจ็บป่วย มีความสามารถในการช่วยเหลือตัวเองลดน้อยลง

3) ผู้สูงอายุวัยปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป) เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภูมิความสามารถพึ่งพาตัวเองลดลง

5.2.3 หลักสูตรต้องเหมาะสมกับผู้สูงอายุและตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุ หลักสูตรต้องมีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุให้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน ในเรื่องที่สำคัญของเนื้อหาการดูแลสุขภาพ นันทนาการ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม รวมถึงเรื่องและระยะเวลาในการเรียนต้องมีความยืดหยุ่นตามสภาพของผู้สูงอายุ ส่งเสริมการเรียนรู้ในแต่ละช่วงวัย

5.2.4 สื่อการศึกษาที่เข้าถึงผู้สูงอายุ สื่อที่เข้าถึงผู้สูงอายุ พบว่า มีข้อดีเรื่องของแก้ไข ปัญหาเรื่องของระยะทางของสื่อการศึกษาทางไกล คือ ไม่ต้องเดินทางไกล สื่อพื้นฐาน ได้แก่ สื่อเสียง สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ สามารถให้ผู้สูงอายุได้เข้าถึงการศึกษาทางไกล รวมทั้ง สื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ ไลน์ (Line) ยูทูบ (YouTube) สอดคล้องกับ พนม คลิฉายา (2561) กล่าวว่า โปรแกรมที่ใช้มากที่สุด คือ ไลน์ เฟซบุ๊ก และ ยูทูบโดยใช้สันทนาอ่านข่าวติดตามข่าวสารในระดับมาในขณะที่ใช้สืบค้นข้อมูลและ โพสต์ข้อความในระดับปานกลาง และรับส่งอีเมลซื้อสินค้าออนไลน์ และโอนเงินผ่านแอปพลิเคชันในระดับน้อยและสร้างเนื้อหาด้วยตนเองในระดับน้อยที่สุด

5.2.5 ความหลากหลายของหน่วยงานที่เข้ามาจัดการศึกษา หน่วยงานที่จัดการศึกษา ให้กับผู้สูงอายุมีหลากหลาย โดยหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาส่งเสริมการศึกษา ให้แก่สำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ โรงเรียนผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เทศบาล นักพัฒนาชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) วัด โรงพยาบาล มหาวิทยาลัยที่อยู่ภายในเขตพื้นที่ เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา และวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุ มีหลักสูตรการเรียนรู้ เช่น 48 ชั่วโมงการเรียนรู้

5.2.6 ผู้สูงอายุยังให้ความสำคัญเรื่องการรวมกลุ่มและการมาปฏิสัมพันธ์กัน ผู้สูงอายุมีความสนใจในการมาพบปะกันและรวมกลุ่มมากกว่าการใช้เทคโนโลยี ในการศึกษาทางไกล ทำกิจกรรมร่วมกัน นันทนาการ มีปฏิสัมพันธ์ มนุษย์สัมพันธ์ เพื่อให้ผู้สูงอายุคลายเหงา

5.2.7 ค่าธรรมเนียมและลงทะเบียนในการศึกษา พบว่า เรื่องการลงทะเบียนเรียนไม่ควร มี รัฐ หน่วยงานราชการ หน่วยงานในท้องถิ่น ควรให้การสนับสนุนการศึกษา และงบประมาณ ให้กับผู้สูงอายุ และมีหน่วยงานในการจัดการศึกษาส่งเสริมให้เรียนโดยไม่มีค่าใช้จ่าย

5.2.8 การสนับสนุนช่วยเหลือผู้สูงอายุในการศึกษาทางไกล การสนับสนุนในเรื่อง ช่วยเหลือผู้สูงอายุการเรียนรู้ที่เป็นเรื่องของระบบเทคโนโลยี และยังรวมถึง คนในครอบครัว ลูกหลาน และเพื่อน ผู้สูงอายุไม่ควรเรียนคนเดียว การเรียนรู้ระหว่างวัย ผู้สูงอายุนอกจากเรียนรู้ร่วมกันแล้ว ยังต้องเรียนรู้ร่วมกับคนในครอบครัวที่จะอยู่รวมกันรวมถึงช่วยสนับสนุนการศึกษาของผู้สูงอายุ

5.3 แนวทางเกี่ยวกับการเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาทางไกลของผู้สูงอายุ

คณะผู้วิจัยได้นำเสนอจากผลการศึกษาสภาพปัจจัยและโอกาสการเข้าถึงการศึกษาทางไกลของผู้สูงอายุและผลการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาทางไกลของผู้สูงอายุรวมถึงข้อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับการเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาทางไกลของผู้สูงอายุต่อผู้ทรงคุณวุฒิสรุปได้ 5 ด้าน โดยแนวทางที่จะสามารถส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เข้าถึงการศึกษาทางไกล

- 1) การแบ่งกลุ่มของผู้เรียนของผู้สูงอายุ
- 2) เนื้อหาที่ผู้สูงอายุต้องการเรียนรู้
- 3) รูปแบบการจัดการศึกษาแบบผสมผสาน (Blended Learning)
- 4) หลักสูตรการเรียนรู้
- 5) ส่งเสริมให้เกิดการเข้าถึงการศึกษาของผู้สูงอายุด้วยการประชาสัมพันธ์

1) ประเด็นแรก การแบ่งกลุ่มของผู้เรียนของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มของผู้สูงอายุตามช่วงวัย ได้แก่ ตามเพศ ตามช่วงอายุ ตามพื้นที่อาศัย ซึ่งผลการวิเคราะห์กลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางการเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาทางไกลนำผลการวิเคราะห์จากการสำรวจและสนทนากลุ่มมาแบ่งกลุ่มให้ชัดเจนขึ้น โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการแบ่งกลุ่มของผู้สูงอายุไว้ว่า ผู้วิจัยควรจำแนกกลุ่มผู้สูงอายุตาม บริบทของพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ เช่น ผู้สูงอายุในเขตเมือง เขตชนบท เป็นต้น กลุ่มผู้สูงอายุตามศักยภาพทางร่างกาย เศรษฐกิจ และสังคม กลุ่มผู้สูงอายุจำแนกตามพื้นฐานการศึกษา กลุ่มผู้สูงอายุตามลักษณะรูปแบบสูงวัยอย่างมีพลัง (Active Ageing) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรทั้งแบบระยะสั้น ระยะยาว ให้เกิดการส่งเสริมการกระจายโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาทางไกลเป็นไปตามความต้องการและศักยภาพของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง สอดคล้องกับ นงลักษณ์ บุญเฮีย (2564) เสนอการพัฒนา รูปแบบการสูงวัยอย่างมีพลังของผู้สูงอายุในชุมชนเขตชนบทไว้ในการพัฒนารูปแบบการสูงวัยอย่างมีพลังของผู้สูงอายุในชุมชนเขตชนบทว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การสูงวัยอย่างมีพลังของผู้สูงอายุในชุมชนเขตชนบท ได้แก่ ระดับการศึกษาสูงกว่ามัธยม การพบปะบุคคล และอายุ เพราะผู้สูงอายุที่มีการศึกษาในระดับมัธยมจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้รวดเร็วกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้เรียน ทั้งยังสามารถใช้อินเทอร์เน็ตผ่านทางมือถือมีช่องทางการรับทราบข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ ในการดูแลตนเอง อินเทอร์เน็ตเป็นแหล่งข้อมูลที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุรับทราบข้อมูลข่าวสาร ทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันในยามว่างและเป็นแหล่งให้ความบันเทิงที่จะเสริมสร้างการสูงวัยอย่างมีพลังของผู้สูงอายุ การออกไปมีส่วนร่วมพบปะบุคคลเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการสูงวัยอย่างมีพลังสำหรับผู้สูงอายุ นอกจากนี้จากการศึกษาดังกล่าวพบว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่าจะมีระดับการสูงวัยอย่างมีพลังสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยกว่า อธิบายได้ว่าผู้สูงอายุที่ศึกษามีกลุ่มวัยสูงอายุตอนกลาง (70-79 ปี)

และวัยสูงอายุตอนปลาย (≥ 80 ปี) รวมกันเกือบครึ่งของผู้สูงอายุทั้งหมดที่ศึกษา การมีอายุเพิ่มขึ้นเกิดการเรียนรู้การใช้ชีวิต และประสบการณ์การเป็นผู้สูงอายุมากขึ้น มีมุมมองการใช้ชีวิตและประสบการณ์เรียนรู้ของการเป็นผู้สูงอายุผู้สูงอายุที่มีความสามารถหรือความเชี่ยวชาญจะถ่ายทอดความชำนาญแก่รุ่นสู่รุ่น อายุเป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับการสูงวัยอย่างมีพลังในศักยภาพระดับบุคคล ผู้สูงอายุที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทาง จะเป็นที่ยิ่งของชุมชนในยามที่ต้องการผู้มีความรู้มาช่วยแก้ไขปัญหา ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกภูมิใจ มีคุณค่าที่เป็นส่วนหนึ่งที่ทำประโยชน์ให้กับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัย ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2555) ได้วิจัยเรื่อง “การถอดบทเรียนตัวอย่างที่ดีของโรงเรียนและชมรมผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมถ่ายทอดความรู้” เหตุผลในการศึกษาวิจัย คือ จากการศึกษาวิจัย ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ กระแสสังคมมีการเผยแพร่ข้อมูลโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างกว้างขวาง และปัจจุบันมีโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก จึงต้องการศึกษาคุณลักษณะของโรงเรียนผู้สูงอายุว่าควรเป็นอย่างไรควรมีหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพอย่างไรทั้งนี้ การศึกษามุ่งที่ผู้สูงอายุวัยต้น (60-69 ปี) ซึ่งแนวคิดในการพัฒนาผู้สูงอายุวัยต้นของโลกจะมุ่งพัฒนาให้เป็นผู้มีศักยภาพใน 3 ด้าน คือ 1) สุขภาพ 2) การมีส่วนร่วม และ 3) ความมั่นคง

2) ประเด็นที่สอง ด้านเนื้อหาที่ผู้สูงอายุต้องการเรียนรู้ พบว่า เป็นประเด็นที่ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะว่าจำเป็นต้องทำการศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุตามบริบทของลักษณะของผู้สูงอายุ เพื่อการจัดการด้านเนื้อหาให้ตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่นั้น เพื่อประโยชน์สูงสุดสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่แท้จริงพร้อมทั้งเสริมสร้างความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของผู้สูงอายุต่อไป สอดคล้องกับ สภาการศึกษา (2564) กล่าวถึงในสภาพการจัดการศึกษาผู้สูงอายุในประเทศไทยในด้านแนวทางการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ของผู้ใหญ่มีความแตกต่างจากการเรียนรู้ของเด็กทั้งในด้านเนื้อหาและวิธีการ กล่าวคือ การเรียนของเด็กจะเน้นเนื้อหาวิชาการ (subject-centered) โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาด้านต่างๆ เป็นการสร้างความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ในระดับสูงขึ้นไป หรือเพื่อใช้ประโยชน์ในวันหน้า แต่สำหรับผู้ใหญ่มุ่งที่จะนำความรู้นั้นไปใช้ได้ทันทีในปัจจุบัน การเรียนของผู้ใหญ่จึงมุ่งที่กระบวนการแก้ปัญหา (problem-centered) ผู้ใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตของตน

3) ประเด็นที่สาม ด้านรูปแบบการจัดการศึกษา พบว่า ประเด็นนี้ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะรูปแบบการจัดการศึกษาควรเป็นแบบผสมผสาน (Blended Learning) ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบนี้ต้องอาศัยการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ทั้งแบบเผชิญหน้าและแบบออนไลน์ โดยมีองค์ประกอบแรก คือ การจัดการเรียนแบบเผชิญหน้าหรือรวมกลุ่ม ได้แก่ 1) สถานที่จัดการศึกษาโดยอาศัยพื้นที่สาธารณประโยชน์ของชุมชนแบบชั้นเรียนหรือห้องเรียน เช่น โรงเรียนผู้สูงอายุ ชมรม

ผู้สูงอายุ 2) มีผู้สอน และผู้ช่วยสอน ในลักษณะของ “นักจัดการเรียนรู้” และ 3) สื่อแบบดั้งเดิม ที่ออกแบบให้เหมาะสมกับการใช้งานของผู้สูงอายุ สำหรับองค์ประกอบที่สอง คือ การจัดการเรียน แบบออนไลน์ ได้แก่ 1) การสนับสนุนการเรียนผ่านออนไลน์ ในมิติผู้สอนหรือวิทยากรผ่านออนไลน์ ส่งมายังห้องเรียน โดยมีผู้ช่วยสอนอยู่ในห้องเรียนเพื่ออำนวยความสะดวก 2) การเรียนผ่านอุปกรณ์ ไร้สาย เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่น่ามาสนับสนุนเพื่อส่งเสริมและเติมเต็มให้ผู้สูงอายุสามารถได้รับข้อมูล ข่าวสารผ่านอุปกรณ์สื่อสาร เช่น การเสนอเนื้อหาสั้นในรูปแบบ ข้อความ คลิปวิดีโอ คลิปเสียง ทั้งนี้ การเลือกใช้สื่อการเรียนนั้นควรใช้ทั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่อย่างเหมาะสมต่อการใช้งานที่สะดวกและง่าย สอดคล้องกับ แผงกมล เพชรเกลี้ยง (2563) กล่าวถึงการใช้แนวคิดการจัดการเรียนแบบผสมผสานให้ ได้ผลไว้หลายแนวคิด ได้แก่ แนวคิดผสมผสานเทคโนโลยีการเรียนการสอนบนเว็บกับการเรียนใน ชั้นเรียนแบบดั้งเดิม แนวคิดการผสมผสานวิธีสอนที่หลากหลายเข้าด้วยกัน แนวคิดการผสมผสาน เทคโนโลยีการเรียนการสอนทุกรูปแบบกับการเรียนการสอนในชั้นเรียนแบบดั้งเดิมที่มีการเผชิญหน้า ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และแนวคิดการผสมผสานเทคโนโลยีการเรียนการสอนกับการทำงานจริง นอกจากนี้ได้เสนอองค์ประกอบการเรียนแบบผสมผสานไว้ทั้งในส่วนเรียนแบบออฟไลน์และออนไลน์ องค์ประกอบการเรียนแบบออฟไลน์ ประกอบด้วย เรียนในพื้นที่ของตนเอง มีผู้สอนผู้ชี้แนะ ใช้ห้องเรียน แบบดั้งเดิม ใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อวิทยุและโทรทัศน์ และองค์ประกอบแบบออนไลน์ ประกอบด้วย เนื้อหาการเรียนบนเครือข่าย ผู้สอนผู้ชี้แนะทางอิเล็กทรอนิกส์ การเรียนรู้แบบออนไลน์ การจัดการความรู้แบบออนไลน์ การเรียนด้วยอุปกรณ์ไร้สายและเว็บไซต์ นอกจากนี้สอดคล้องกับ นฤมล จันทระเจ็ด (2563) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการฝึกอบรมโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวัย ด้วยกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในการส่งเสริมทักษะสารสนเทศด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ พบว่า ปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้ในรูปแบบการฝึกอบรมโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบพหุวัยด้วย กระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ในการส่งเสริมทักษะสารสนเทศด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย การจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ดึงดูดใจอำนวยความสะดวกสบาย มีวัสดุอุปกรณ์ อุณหภูมิ และแสงสว่างที่เหมาะสมกับสภาพความต้องการด้านร่างกาย ของผู้สูงอายุ การจัดบรรยากาศ สร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความมั่นใจในการ เรียนรู้ และสร้างบรรยากาศการอบรมในลักษณะสุนทรียสนทนา เป็นสนทนาที่สร้างแรงจูงใจในการ เรียนรู้ การมีกลุ่มอาสาสมัครที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ช่วยเหลือในกระบวนการอบรมที่ เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ในเทคโนโลยีการสื่อสาร นอกจากนี้ในการจัดการเกี่ยวกับการเข้าถึงดิจิทัลยังมึ การสำรวจของต่างประเทศ Eynon, R., & Helsper, E. (2011). พบว่าจัดการกับผู้ใหญ่นั้นในทางที่ แตกต่างกันไปจาก และกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความไม่เป็นทางการเป็นปัจจัยมากที่มีบทบาท สำคัญในการอธิบายกระบวนการรับรู้ นโยบายที่ออกแบบขึ้นเพื่อสนับสนุนความสนใจแต่ละบุคคลใน ชีวิตประจำวันของบุคคล

การเรียนรู้ของผู้ใหญ่ “Andragogy” และ “การเรียนรู้ด้วยตนเอง” Merriam, S. B. (2001). ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ที่มีหลักการสำคัญในการเข้าใจว่าผู้ใหญ่เรียนรู้อย่างไร สรุปความสำคัญของทั้งสองแนวคิดตามนี้ : Andragogy โดย Malcolm Knowles ในยุค 1960 คือ ศิลปะและวิทยาการในการช่วยผู้ใหญ่ในการเรียนรู้ ทฤษฎีการศึกษาผู้ใหญ่ที่แยกแยะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่จากการเรียนรู้ของเด็ก และเน้นคุณลักษณะและความต้องการที่ไม่เหมือนกันของผู้เรียนผู้ใหญ่หลักการสำคัญรูปแบบตนเองผู้ใหญ่มีภาวะตนเองที่รับผิดชอบต่อชีวิตของตนเอง และการตัดสินใจและการเรียนรู้ ผนวกกับประสบการณ์ผู้ใหญ่มีประสบการณ์ชีวิตมากมายที่เป็นทรัพยากรมีค่าสำหรับการเรียนรู้ โดยพร้อมที่จะเรียนรู้ ผู้ใหญ่มีการกระตุ้นในการเรียนรู้เมื่อมองเห็นความเกี่ยวข้องจริงๆ กับสถานการณ์ หรือ เป้าหมายในชีวิตการเรียนรู้โดยการแก้ปัญหา การเรียนรู้ของผู้ใหญ่มีลักษณะที่มุ่งสู่การแก้ปัญหาและการดำเนินงานที่เป็นงาน อาชีพ Andragogy แนะนำให้ศึกษาผู้ใหญ่สร้างสภาพแวดล้อมที่ให้ความสำคัญแก่ผู้เรียน โดยเคารพประสบการณ์ของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และเชื่อมโยงการเรียนรู้กับสถานการณ์จริงในชีวิตของพวกเขา

การเรียนรู้ด้วยตนเอง “Self-Directed Learning” (SDL) เป็นกระบวนการที่บุคคลมีความรับผิดชอบในการวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง กำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ ระบุทรัพยากรสำหรับการเรียนรู้ เลือกและดำเนินการใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ และประเมินผลการเรียนรู้ ผู้เรียนมีเสรีภาพในการควบคุมและนำทางการเรียนรู้ของตนเอง การกระตุ้นด้วยตนเอง ถูกขับเคลื่อนด้วยการกระตุ้นส่วนตัวและเป้าหมายส่วนตัว การควบคุมตนเองผู้เรียนตรวจสอบและปรับกระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างอิสระ การรับผิดชอบ SDL ส่งเสริมให้ผู้เรียนรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเองสองทฤษฎีนี้มีบทบาทสำคัญในการออกแบบการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่

กล่าวได้ว่าในการจัดการการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุต้องอาศัยทฤษฎีการเรียนรู้แบบ Andragogy ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุนั้นได้ การเรียนรู้ด้วยตนเอง “Self-Directed Learning แบบผสมผสาน (Blended Learning) เน้นให้ผู้สูงอายุได้พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน

4. ประเด็นที่สี่ ด้านหลักสูตรการเรียนรู้ พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิให้เสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรสำหรับการจัดการศึกษาให้แก่ผู้สูงอายุไว้ว่า ในมิติของการจัดการศึกษาทางไกลที่ต้องการเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงสามารถนำหลักสูตรที่มีอยู่ในสถาบันการศึกษามาประยุกต์ให้เหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขและเกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ สถาบันการศึกษาที่เป็นเจ้าของหลักสูตรไม่สามารถดำเนินการด้วยตนเองจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือแบบเครือข่ายการจัดการศึกษา เช่น หน่วยงานที่จัดการศึกษานอกระบบ หน่วยงานเกี่ยวข้องการปกครองส่วนท้องถิ่นและท้องที่ หน่วยงานเกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ หากดำเนินรูปแบบเครือข่ายการจัดการศึกษาได้ก็จะเป็นแนวทางความร่วมมือด้านงบประมาณสำหรับการจัดการศึกษาสำหรับ

ผู้สูงอายุได้ โดยพิจารณาร่วมกันอย่างเป็นระบบในการกำหนดจัดสรรงบประมาณ ในส่วนของการประเมินผลทั้งในส่วนของผู้เรียนและผู้เรียน ให้ดำเนินการเป็นระยะๆ มีเป้าหมายคือการนำไปสู่การพัฒนา ปรับปรุง ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

5.ประเด็นที่ห้า ด้านส่งเสริมให้เกิดการเข้าถึงการศึกษาของผู้สูงอายุด้วยการประชาสัมพันธ์
พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะ เมื่อพัฒนาหลักสูตรหรือการจัดการศึกษาทางไกลให้แก่ผู้สูงอายุแล้วจำเป็นต้องใช้กลยุทธ์ทางการประชาสัมพันธ์จากนักการตลาดมืออาชีพ เนื่องจากนักการตลาดมีความเชี่ยวชาญที่จะเลือกใช้กลยุทธ์ทางการตลาดแบบครบวงจรเพื่อให้เกิดการจัดการศึกษาทางไกลสำหรับผู้สูงอายุได้อย่างครอบคลุมถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่น่าสนใจและรู้จักอย่างกว้างขวาง

5.4 ข้อเสนอแนะในการนำวิจัยไปใช้

ข้อเสนอเชิงนโยบายในการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงการศึกษาทางไกลของผู้สูงอายุสำหรับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ควรส่งเสริมสนับสนุน ในการเข้าถึงการศึกษาทางไกลของผู้สูงอายุ ดังนี้

5.4.1 การแบ่งกลุ่มของผู้เรียนของผู้สูงอายุ

ควรส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนทางไกล อย่างมีศักยภาพโดยพิจารณาด้านความพร้อมทางกายภาพ จิตใจ ทักษะการใช้อุปกรณ์และเทคโนโลยี ได้แก่

- 1) ผู้สูงอายุวัยต้น (อายุ 60-69 ปี) วัยที่มีความเปลี่ยนแปลง ก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุ เป็นช่วงอายุที่มีศักยภาพในการเรียนการสอนออนไลน์ระดับสูงกว่าผู้สูงอายุวัยกลาง และผู้สูงอายุวัยปลาย
- 2) ผู้สูงอายุวัยกลาง (อายุ 70-79 ปี) เป็นช่วงวัยที่เริ่มมีอาการ เจ็บป่วย แต่เป็นช่วงอายุที่ยังคงมีศักยภาพในการเรียนการสอนออนไลน์ระดับสูงกว่าผู้สูงอายุวัยปลาย

5.4.2 หลักสูตรและเนื้อหาที่ผู้สูงอายุต้องการเรียนรู้

ควรส่งเสริมสนับสนุนนำส่งความรู้แบ่งเป็นเนื้อหาชุดความรู้การพัฒนาผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ 3 ชุดความรู้ ได้แก่ ชุดความรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้ ชุดความรู้ที่ผู้สูงอายุควรรู้ และชุดความรู้ที่ผู้สูงอายุอยากรู้ โดยเน้นให้ส่งเสริม “ชุดความรู้ที่ผู้สูงอายุต้องรู้” เป็นลำดับแรก เนื่องจากผลการศึกษาพบว่าชุดความรู้ดังกล่าวผู้สูงอายุยังขาดความรู้ในด้านนี้ เช่น กฎหมายในชีวิตประจำวันและสิทธิของผู้สูงอายุ การพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับในการพัฒนาตนเอง การให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมปัจจุบัน

5.4.3. รูปแบบการจัดการศึกษาแบบผสมผสาน (Blended Learning)

การจัดการเรียนรู้ต้องอาศัยการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ทั้งแบบเผชิญหน้าและแบบออนไลน์ โดยการจัดการเรียนรู้แบบเผชิญหน้าต้องใช้สถานที่จัดการศึกษาโดยอาศัยพื้นที่ที่ผู้สูงอายุสะดวกเข้ารับการศึกษามีนักจัดการเรียนรู้อำนวยความสะดวก โดยใช้สื่อการสอนที่ออกแบบให้เหมาะสมกับการใช้งานของผู้สูงอายุทั้งการจัดการเรียนแบบเผชิญหน้าและแบบการจัดการเรียนแบบออนไลน์ด้วยอุปกรณ์มือถือที่มีอยู่

5.4.4 ส่งเสริมให้เกิดการเข้าถึงการศึกษาของผู้สูงอายุ

ควรส่งเสริมให้เกิดการเข้าถึงการศึกษาของผู้สูงอายุด้วยกลยุทธ์ทางการประชาสัมพันธ์จากนักการตลาดมืออาชีพครอบคลุมถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่น่าสนใจและรู้จักอย่างกว้างขวาง

5.5 ข้อเสนอแนะสำหรับนักวิชาการ นักวิจัย และผู้ที่สนใจ

นำข้อค้นพบไปใช้ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ทางไกลควรออกแบบหลักสูตรให้เหมาะสมกับช่วงอายุ คำนึงถึงศักยภาพของผู้สูงอายุที่จะใช้เทคโนโลยีในการศึกษา สิ่งสำคัญ คือ การมุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุได้เห็นคุณค่าในตนเอง และเพิ่มศักยภาพในการดูแลตนเองโดยไม่เป็นภาระของลูกหลาน และยังคงให้มีสุขภาพจิต สุขภาพกาย การเพิ่มมูลค่ากำลังทรัพย์ และสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อนและครอบครัว โดยพัฒนาผู้สูงอายุให้มีศักยภาพในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพต่อไป

5.6 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยผู้วิจัยเห็นควรในการทำการวิจัยครั้งต่อไป 3 ประเด็นควรศึกษาดังนี้

5.6.1 การออกแบบรูปแบบการจัดการศึกษาแบบผสมผสานสำหรับผู้สูงอายุ

5.6.2 พัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมการจัดการเรียนการสอนในการศึกษาทางไกลสำหรับผู้

สูงอายุ

5.6.3 การออกแบบพัฒนาสื่อเพื่อการศึกษาทางไกลเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ